

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A Zobnatica melletti Betyár-völgy

SZABADOS K., PIL, N. és STOJŠIĆ, V.

Forrás: Сабодош К. – Пил, Н. – Стојшић, В. (едит. 2005): ПП „Зобнатица” –
Студија заштите, Завод за заштиту природе Србије, Нови Сад.
(A Szerbia Természetvédelmi Intézet által készített természetvédelmi tanulmány.)

A völgyszakasz a Bácskai löszhátságon jelenleg alakuló, 17 foltot magába foglaló tájvédelmi terület egyik alegysége, javasolt kategória: II. – különleges jelentőségű, kormányrendelettel védett természeti érték.

Nemzetközi jelentősége

A terület egy része az IPA területek (Important Plant Areas) listáján szerepel, mint a szélesebb régió növényvilágának megőrzésében jelentős terület.

Fekvése

Topolya és Mali Beograd települések között terül el, párhuzamosan a Szabadka–Belgrád főúttal. A Krivaja észak-déli irányú főágának 6,5 km hosszú szakaszát és az ehhez nyugatról kapcsolódó, 4 km hosszú Karadordevói völgyet foglalja magába. Tervezett területe 530 ha.

Főbb jellemzői

A Betyár-völgy szárazabb részeit a II világháborút követő időszakban művelés alá vonták, majd 1975-ben létrehozták benne Bácska legnagyobb víztározóját. A helyenként 800 méter széles, 5 km hosszú, legmélyebb részein 5 m mélységű mesterséges tó öntözésre szolgál, déli részét pedig idegenforgalmi/üdülő zónává nyilvánították

A víztározó feletti völgyszakaszban, valamint a mellékvölgyben rövid idő alatt visszafoglalták helyüket a csatornázással visszaszorított vizes élőhelyek. A védett kételtű- és hüllőfajok (pl. homoki gyík, ásóbéka) mellett 148 madárfajt jegyeztek fel a területről, ebből 74 fészkel a víztározón vagy környékén, több ritka faj pedig telelőhelynek használja. A mesterséges tó nyugati partjainál, valamint a terület mocsaras északi részének meredek keleti oldalain növényritkaságokban gazdag ősgyepmaradványok találhatók.

5 ha ősgyepet kiemelt védelemre (I zóna) javasolunk. A völgyek körüli, intenzív művelésű szántókból 50 m széles sávot kapcsoltunk a területhez védősáv létrehozásának céljából, de ehhez szükséges az állami tulajdonú területek használatának megváltoztatása és a kisebb területet elfoglaló magántulajdonban lévő szántók átparcellázása és felvásárlása.

Növényvilága

A reliktum pusztagyeptránsulás melegkori maradványfajait tartják a legértékesebbnek, melyek közül jelen vannak a következők: szennyes ínfű (*Ajuga laxmannii*), száratlan csüdfű (*Astragalus excapus*), osztrák zsálya (*Salvia austriaca*), magyar szegfű (*Dianthus ponederae*), érdes csüdfű (*Astragalus asper*), sarlófű (*Falcaria vulgaris*), nyúlárnyék (*Asparagus officinalis*), tarka sáfrány (*Crocus reticulatus*). Az északi részen jelen van a Vajdaságban leírt, a kövér aggófűvel (*Senecio doria*) jellemzett, nedvesebb gyepek felé átmenetet mutató tránsulás is.

A vízi és mocsári növényzet a tározó létrehozása után robbanásszerűen fejlődött, majd az elmúlt évtizedekben fokozatosan szegényedik, hűen tükrözve a környezetéből bejutó tápanyagok és a szennyezés hatásait.

A következő táblázat a terület Szerbiában védelem alatt álló növényfajait sorolja fel, végül pedig a Vida Stojšić által meghatározott növénytársulások listája következik.

	Taxon	ECE (1991)	Védelmi státusza	Státusza Szerbia Vörös Listáján	IPA kritérium
1	<i>Achillea pannonica</i> Scheele / хайдучка трава / magyar cickafark			R	
2	<i>Ajuga laxmannii</i> (L.) Benth / лаксманова ивица / szennyos infú		X	VU B1	X
3	<i>Allium atroviolaceum</i> Boiss. / тамнољубичасти лук / sötét hagyma		X	CR B2c	X
4	<i>Astragalus asper</i> Jacq. / козинац рапави / érdes csüdfű			EN B2a,b,c,d / VUA1c,e;B1;C1	X
5	<i>Astragalus austriacus</i> Jacq. / козинац / kis-virágú csüdfű			R	
6	<i>Astragalus excapus</i> L. / безстаблови козинац / szártalan csüdfű		X	CR B1;B2a,c;C2a;E/ EN C1;D/V	X
7	<i>Centaurea sadleriana</i> Janka / садлеров различак / budai imola	X		R - nt	X
8	<i>Crocus reticulatus</i> Stev. / пругасти шафран / tarka sáfrány			R	
9	<i>Hypericum elegans</i> Steph. Ex Willd. / кантарион / karcsh orbáncfű			EN B1;B2b,c,d / VU A1b,c,d;C1;C2a;D2;E	
10	<i>Nepeta nuda</i> L. (<i>Nepeta pannonica</i> L.) / мачија метвица / bugás macskamenta			R	X
11	<i>Prunus fruticosa</i> Pallas / степска вишња / cseleszmegegy		X	EN E / VU A2a,c,d;B1;B2c,d;C1	
12	<i>Salvia aethiopsis</i> / мађарска жалфија / magyar zsálya			VU B1;B2c;C2a	
13	<i>Salvia austriaca</i> Jacq. / памук трава / osztrák zsálya		X	VU A2c;B1;B2c; C1;C2a;D2	X
14	<i>Senecio doria</i> L. / жабаља трава / көвэр аггófű			VU/B1;C2a;D2	X
15	<i>Taraxacum serotinum</i> (W.et K.) Pir. / степски маслчак / kései pitypang			VU- NT(DD)	X

Növénytársulások

Red *Lemnetalia* W. Koch et Tx. 1954

Sveza *Lemnon minoris* W. Koch et Tx ex Oberd. 1957

Ass. *Lemno minoris-Spirodeletum* SW.Koch 1954

Sveza *Ceratophyllion* Den Hartog et Segal 1964

Ass. *Myriophyllo-Potametum* Soó 1934

Red *Phragmitetalia* W. Koch 1926

Sveza *Phragmiton communis* W. Koch 1926

Ass. *Scirpo-Phragmitetum* W. Koch 1926

subass. *phragmitetosum* Schmalde 1939

subass. *thyphetosum (angustifoliae-latifoliae)* Soó 1963

subass. *bolboschoenetosum maritimi* Ubriysy 1961

Red: *Magnocaricetalia* Pign. 1953

Sveza *Magnocaricion elatae* W. Koch 1926

Ass. *Caricetum vulpinae-ripariae* R. Jov. 1958

Red *Arrhenatheretalia* Pawl. 1926

Sveza *Arrhenatherion elatioris* Br. – Bl. 1925

- Podsveza *Ononidenion semihircinae* Parabučki 1990
 Ass. *Salvio – Arrhenatheretum elatioris* Parabučki 1990
 subass. *Salvio–Arrhenatheretum elatioris rhenatheretum sum elatius*
 subass. *Salvio–Arrhenatheretum elatioris senecietosum doriae*
- Red: *Festucetalia valesiaca* Br.-Bl. et Tx. 1943
 Sveza *Festucion rupicola (sulcatae)* Soó (40) 1964
 Ass. *Coronillo – Festucetum sulcatae* Parabučki 1982
- Red: *Alnetalia glutinosae* Tx. 1937
 Sveza: *Salicion cinerea* Müller et Görs. 1958
 Ass.: *Salicetum cinerea* Jovanović, B. 1953
- Red: *Populetalia albae* Br.-Bl. 1931
 Sveza: *Alno-Quercion roboris* Horvat 1938
 Ass: *Populeteum albae* Knapp.
- Red *Prunetalia* Tx. 1952
 Sveza *Prunion fruticosae* (Tx. 1952) Soó 1963

Irodalom

- Boža P., Budak, V., Igić, R. és Savić, D. (1992): Ugroženost flore na fragmentima stepa u srednjoj Bačkoj. – *Zbornik radova PMF Univerziteta u Novom Sadu, Serija za biologiju*, **22**: 15–22, Novi Sad.
- Butorac, B. (2005): In: Stevanović, V.: Serbia and Montenegro. – In: Anderson, S., Kušik, T. és Radford, E. (szerk.): *Important Plant areas in Central and Eastern Europe*. – Priority Sites for Plant Conservation, Plantlife International, Planta Europa, pp: 76–78.
- Parabučki, S., Stojanović, S., Butorac, B. és Pekanović, V. (1986): Prodromus vegetacije Vojvodine. – *Zbornik matice srpske za prirodne nauke*, **71**: 5–40, Novi Sad.
- Parabučki, S. (1990): Neke odlike dolinskih livada na području Vojvodine. – *Zbornik Matice srpske za prirodne nauke*, **79**: 107–118, Novi sad.
- Parabučki, S. és Butorac, B. (1993): Stepska vegetacija severoistočne Bačke. – *Glasnik Instituta za botaniku i Botaničke bašte Univerziteta u Beogradu*, **24-25**: 55–81, Beograd.